

Лариса БЕРЕЗІВСЬКА,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Державної науково-педагогічної
бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського,
Національна академія педагогічних наук
України
ORSID https://orcid.org/0000-0002-5068-5234
E-mail: lberezivska@ukr.net
м. Київ, Україна

ПОСТАТЬ ПЕТРА ЛОСЮКА (1936–2020) В ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОМУ БІОГРАФІЧНОМУ СЛОВНИКУ «ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XXI СТ.)»

Анотація. Інтерес до біографічної інформації зумовлює її широке використання в освітньому процесі, де біографічний підхід розглядається як «історія в обличчях», що забезпечує емоційно значуще навчання. У цьому контексті важливим є енциклопедичний біографічний словник «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.)» (2025), який узагальнює відомості про понад 300 українських освітян. Серед визначних постатей словника – Петро Васильович Лосюк, педагог-новатор, дослідник гуцульської етнопедагогіки та народний учитель України. Його наукова й практична діяльність пов'язана з розробкою концепції гуцульської школи, розвитком етнокультурного компонента освіти та впровадженням системи розвитку здібностей учнів. Біографічний нарис про П. Лосюка сприяє популяризації національної педагогічної спадщини та формуванню української ідентичності. Подібні видання поглиблюють наукове осмислення історії освіти та актуалізують персоналістичний вимір педагогічної науки.

Ключові слова: біографічний підхід, історія освіти, педагогічна біографіка, енциклопедичний словник, Петро Лосюк, гуцульська етнопедагогіка, національна освіта, педагогічна спадщина, українська ідентичність.

Нині під час російської війни проти українського народу невпинно зростає інтерес до біографічної інформації, актуалізується її широке використання в освітньому процесі. Біографічний підхід в історії освіти – це не просто перелік дат чи прізвищ, а «історія в обличчях», яка сприяє емоційному та переконливому навчанню учнів і студентів. Які біографії мають бути в змісті історії освіти? Передусім відомості про тих особистостей, які зробили вагомий внесок у розвиток національної освіти України в різні історичні часи задля консолідації українського суспільства. З огляду на це доцільною та своєчасною є поява енциклопедичного біографічного словника «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.)» (2025), який створений ученими відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в межах виконання наукового дослідження

«Педагогічна біографіка в інформаційному освітньо-науковому просторі України» (2023–2025, керівник – Л. Березівська) [1, с. 227–228].

Коротко про словник. Видання вперше цілісно презентує біографічну й бібліографічну інформацію про більш як 300 відомих і маловідомих педагогів та освітніх діячів минулого, що відображає розвиток української освіти й педагогічної думки в другій половині XIX – на початку XXI ст.

У словнику представлено понад 30 освітян [Ніла Волошина (1940–2010), Семен Гончаренко (1929–2013), Іван Зязюн (1938–2014), Віктор Огнев'юк (1959–2022), Олександра Савченко (1942–2020), Микола Ярмаченко (1928–2010) та ін.], діяльність яких тривала після 1991 р., хоча всі вони народилися і навчалися, жили в радянську добу. Водночас ці діячі фахово реалізувалися й у незалежній Україні, тобто в нових суспільно-політичних реаліях, в умовах розбудови національної системи освіти. Звісно, про людей, які померли відносно нещодавно, ми знаємо менше, ніж про педагогів попередніх історичних відтинків. Про це свідчить біоісторіографія. Їхня праця і творчі здобутки забезпечували розвиток суспільства й впливали на формування майбутніх поколінь України.

Серед постатей, які творили національну освіту з початку розбудови України як незалежної держави, вирізняється ім'я Петра Васильовича Лосюка (04.03.1936, с. Яворів Івано-Франківської обл. – 10.02.2020, там само) – педагога, фахівця в галузі управління, виховання учнівської молоді засобами народного мистецтва, кандидата педагогічних наук (1974), члена-кореспондента Національної академії педагогічних наук (НАПН) України (1994), заслуженого учителя України, народного учителя України, почесного професора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2016).

Зазначимо, що біографічна довідка про педагога містить стислу інформацію про його життя та діяльність, де подано тогочасні назви закладів освіти, наукових установ. П. Лосюк закінчив із відзнакою фізико-математичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту (1962). Працював директором Яворівської школи (1963–2013); водночас із 1994 р. очолював науково-дослідну лабораторію гуцульської етнопедагогіки і гуцульщинознавства (м. Косів). Видавав журнал «Гуцульська школа» (1994–2000). Звісно, що в біографічній довідці лаконічно представлено внесок ученого в поступ освіти та педагогіки України. П. Лосюк – автор понад 80 наукових праць («Гуцульська школа», «Творчість юних», «Школа здібностей», «Моя Гуцульщина», «Гуцульщинознавство в українській національній школі», «Люблю тебе, Гуцульщино!», «На вістрі часу», «Косівщина. Освіта», «Хрестоматія з гуцульщинознавства» та ін.).

Він теоретично обґрунтував та експериментально підтвердив організаційно-педагогічні основи діяльності гуцульської школи; педагогічну

доцільність поєднання мистецтва й художньої праці в школах тих місцевостей, де розвинуті народні художні промисли; методику використання в освітньому процесі регіону етнографічного компонента (у Гуцульському регіоні – гуцульщинознавства) як засобу морального та національно-патріотичного виховання дітей і молоді; дидактичну систему поєднання профільного навчання з професійною підготовкою старшокласників однокомплектної сільської школи до господарювання в гірській місцевості. Педагог створив «Школу здібностей», застосовував на практиці авторську методику розвитку нахилів і здібностей школярів; упроваджував систему трудового, естетичного й інтелектуального виховання дітей на основі декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини. З 1991 р. очолював громадське науково-методичне об'єднання «Гуцульська освітянська рада». Відзначений багатьма нагородами, зокрема медалями НАПН України «Ушинський К. Д.» та «Григорій Сковорода»; лауреат Всеукраїнської премії ім. В. І. Вернадського. Похований у с. Яворів Івано-Франківської обл.

Наприкінці біографічної довідки пропонуємо бібліографію: твори вченого (Гуцульщинознавство в українській національній школі, 2001; Хрестоматія з гуцульщинознавства: для загальноосвіт. шк., гімназій, ліцеїв та вищ. навч. закл., 2001; Ростимо юних патріотів України: метод. матеріали з нац.-патріот. виховання дітей та учн. молоді, 2015 та ін.) [1; 2; 3; 4; 5] і сучасну літературу про його життя і творчий доробок (Григорук А. Г., 2015; Джус О., Паска Т., 2015 та ін.) [1; 2]. Представлена бібліографія сприятиме поглибленню знань дослідників про педагогічні ідеї та наукову спадщину Петра Лосюка як складника історії освіти України.

Отже, біографічний нарис про Петра Лосюка в енциклопедичному словнику «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.)» доповнює колективний портрет першого покоління українських освітян незалежної України; забезпечує ознайомлення широких верств українського суспільства з основними віхами життя і творчим доробком вірного сина й патріота своєї країни, натхненника поступу національної школи; популяризує його ідеї щодо національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Біографічна траєкторія вченого та його творча спадщина потребують подальшого ґрунтовного вивчення в контексті викликів сьогодення задля формування української національної і громадянської ідентичності. Вагомим внеском у реалізацію цього завдання є проведення І Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Гуцульська школа як феномен етнопедагогіки: педагогічні ідеї Петра Лосюка у вимірах сучасної освіти» (до 90-річчя від дня народження Народного вчителя України Петра Лосюка). Шануємо, вивчаємо, популяризуємо українську педагогічну спадщину.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Лосюк Петро Васильович // Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.): енциклопедичний біографічний словник / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; авт.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В., Коляда Н. М., Кочубей Т. Д., Міхно О. П., Антонець Н. Б., Середа Х. В. ; наук. ред. Березівська Л. Д. Вінниця : Твори, 2025. 510 с. URL: https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=43571 (дата звернення:

2. Джус О., Паска Т. Гуцульський освітянський корифей Петро Васильович Лосюк. *Гірська школа Українських Карпат.* 2013. № 8/9. С. 193–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2013_8-9_55.

3. Лосюк П. Гуцульщинознавство в українській національній школі / АПН України, Н.-д. лаб. «Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство». Косів : Писаний Камінь, 2001. 165 с.

4. Лосюк П. Ростимо юних патріотів України : метод. матеріали з нац.-патріот. виховання дітей та учн. молоді / упоряд.: Петро Лосюк, Аделя Григорук ; Косів. райдержадмін., н.-д. лаб. «Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство», НАПН України. Косів : Писаний камінь, 2015. 237 с.

5. Лосюк П. Хрестоматія з гуцульщинознавства : для загальноосвіт. шк., гімназій, ліцеїв та вищ. навч. закл. / авт. передм. і упоряд. Петро Лосюк ; АПН України, Н.-д. лаб. «Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство». Косів : Писаний Камінь ; Снятин : Прут Принт, 2001. 655 с.